

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 22.

V Ljubljani, 15. novembra 1889. l.

XXIX. leto.

Poročilo deželnega odbora

gledé uravnave učiteljskih plač po javnih ljudskih šolah na Kranjskem.

Slavni deželni zbor je v VI. seji dné 27. septembra 1888. l. izročil peticije raznih učiteljski društev za zboljšanje plač učiteljskega osebja po ljudskih šolah deželnemu odboru z nalogom, da v prošnjah za zboljšanje plač navedene razloge natančno preiskava in potem prihodnjemu deželnemu zboru stavi svoje predloge o taki uravnavi plač, katero dopuščajo deželne finance.

Da bi si za svoje predloge pridobil trdno podstavo, vprašal je deželni odbor z noto ddto. 27. decembra 1888. l. deželni šolski svet, bi li bilo po njegovem mnenji ustanoviti plačilno vrsto s 70% najnižje plače za provizorične učitelje, ki niso še napravili sposobnostnega izpita, in za učiteljice, in bi se li učitelji imeli po starosti pomikati v više plačilne vrste, ali če bi bile plače razvrstiti, kakor so do zdaj po krajevnih razmerah. (Dež. odb. št. 6857 de 1888.)

C. kr. deželni šolski svet je v noti z dné 30. septembra 1889. l., št. 1433, svoje nazore gledé uravnave učiteljskih plač potem, ko lje bil zaslišal okrajne šolske svete, deželnemu odboru natančno razložil. Pred vsem je omenjal, da se ne da tajiti, da je treba učiteljske plače, ki so bile leta 1873. določene, večjim živlenskimi potrebščinam primerno zvišati, zlasti za najnižje razrede, ker niti samski učitelj, celó pa ne učitelj z rodovino s svojo plačo 400 glđ. ne more izhajati ter se mu je čestokrat boriti s skrbmi za vsakdanji živež, kar izvestno ovira pouk. Vsled teh skromnih plač učitelji vedno odhajajo v sosednje kronovine, na Štajersko in Koroško, kjer so boljše plače, in tako je vedno mnogo šol brez učiteljev.

Gledé uravnave učiteljskih plač so si zeló navskrižni nazori okrajnih šolskih svetov. Okrajna šolska sveta v Kččevji in Logatci bi rada, da se pridrží sedanja sistema in predlagata, da se le povišajo s posamnimi razredi združene plače, vsi drugi okrajni šolski sveti pa menijo, da bi za odmero plač ne bilo v podlago jemati krajevnih razmer, ampak število službenih let pojedinega učitelja na ta način, da bi se učitelj po določenem številu službenih let kar pomaknil v višjo plačilno vrsto. Zoper to načelo izrekel se je iz zeló važnih razlogov deželni šolski svet, ker bi vsled tega utegnila za šolo nastati velika nevarnost, kajti posledica tega bi bila, da bi v mnogih slučajih učitelji nenatančno izpolnjevali dolžnosti svoje in bilo bi tudi v kvaro njih znanstvene pedagogiške izobrazbe. Konečno je treba uvažati, da je za daljše službovanje učitelj odškodovan s starostnimi

dokladami, do katerih bi, ako se vzprejme omenjeno načelo za odmerjenje plač, vsaka pravica ponehala, zaradi česar se isto tudi v nobeni kronovini ni vzprejelo.

Ker se ob zdanjih odnošajih z letno plačo 400 gld. ena učiteljska rodovina nikakor ne more živiti, predlaga deželni šolski svet, plače učiteljskega osebja vseh javnih splošnih ljudskih šol na Kranjskem, ne izimši Ljubljane, razvrstiti v 4 razrede, in sicer:

a)	v učiteljske službe	I. razreda s 700 gld.
b)	" " "	II. " " 600 "
c)	" " "	III. " " 500 "
d)	" " "	IV. " " 450 "

plače, in sicer bi morale biti I. razreda 5, II. razreda 10, III. razreda 55 in IV. razreda 30 odstotkov vseh učiteljskih služeb.

V I. razred s 26 učiteljskimi službami uvrstiti bi bilo uže zdaj s 700 gld. dotiranih 13 učiteljskih služeb v Ljubljani in 13 nadučiteljskih služeb na štiri, eventuelno tudi na trirazrednih ljudskih šolah po mestih, trgih in važnejših obrtnih krajih. V II. razred z 51 učiteljskimi službami uvrščenih bi bilo 10 s to plačo dotiranih učiteljskih služeb v Ljubljani, dalje druge nadučiteljske službe po eno- eventuelno tudi po dvorazrednih šolah. V III. razred uvrstiti bi bilo ostale nadučiteljske službe in večino učiteljskih služeb po enorazrednicah, dalje z letno plačo 500 gld. dotirane podučiteljske službe v Ljubljani, ki jih bode izpremeniti v učiteljske službe, IV. razredi pa bi bilo odkazati v obče učiteljske službe po dvo- in večrazrednih ljudskih šolah.

Gledé provizorično nastavljenih učiteljev, ki nimajo še sposobnostnega izpita, pripoznali so vsi okrajni šolski sveti, da bi bilo koristno, ustanoviti zanje posebno plačilno kategorijo z manjšimi plačami, kar je tudi po drugih kronovinah v navadi. Po mnenji c. kr. deželnega šolskega sveta odmeriti bi bilo za nje plačo z 80% od najmanjše letne plače t. j. 360 gld.

Večina okrajnih šolskih svetov izrekla se je tudi za nižjo plačo ženskega učiteljskega osebja, kateremu mnenju pa deželni šolski svet gledé na to, da morebitne manjše osobne potrebščine ne smejo biti merilo za plačo, ni pritrnil.

Kar se tiče prošenj onih učiteljev, ki nimajo naturalnega stanovanja in ne dobivajo stanarine, da bi se jim namreč dovolile stanarine, deželni šolski svet omenja, da so občine primorane šolskim voditeljem prirediti naturalna stanovanja, pač pa se ne more zahtevati od njih, da bi preskrbeli stanovanja vsem učiteljem. Dežela bi pa tudi ne mogla prevzeti takega bremena, ker bi, ko bi za 1 učitelja znašala letna stanarina 80 gld., stroški za 206 učiteljev znašali več 16.480 gld. Učiteljem v Ljubljani morala bi se pa stanarina pustiti, oziroma onim, ki je ne uživajo, dovoliti.

Ko je dežela prevzela ljudske šole v Ljubljani, prevzela je tudi normalno-šolski zaklad poprej od mestne občine voditeljem in učiteljem dovoljene stanarine, katera razmera bi morala še na dalje obstati.

Po načrtu, katerega predlaga deželni šolski svet, znašale bi učiteljske plače 259.600 gld., zdaj pa znašajo 239.600 gld.; potrebovalo bi se več 20.000 gld., kateri znesek bi se pa, ako se nastavi 80 učiteljev le provizorično z 80% od najnižje plače, torej s 360 gld., znižal za 7200 gld., torej na 12.800 gld.

Deželni odbor se strinja z nazori deželnega šolskega sveta, da se uravnava, oziroma povišanje učiteljskih plač, zlasti najnižje vrste 400 gld., ne da več odlašati, primoran je pa gledé na leto za letom rastoče troške za ljudsko šolstvo, predloge deželnega šolskega sveta primerno deželno-zborskemu sklepu, po katerem se je pri tej uravnavi ozirati na stanje deželnih financ, gledé razvrstitve učiteljskih plač v plačilne vrste izpremeniti.

Potrebščina za ljudsko šolstvo raste leto za letom vsled razširjanja užé obstoječih šol in ustanovljanja novih po krajih, koder so neobhodno potrebne, tako, da se vedno težje zmagujejo troški.

Dočim so bili za leto 1880. aktivitetni užitki učiteljev proračunjeni s 180.689 gld., vstavljani so bili isti za l. 1890. z 271.497 gld., torej z večjo vsoto 90.808 gld., pri čemer se je pač ozirati na to, da se je med tem časom prevzela za učiteljsko osobje Ljubljanskih ljudskih šol potrebščina 24.500 gld. na normalni šolski zaklad.

Skupna potrebščina normalno-šolskega zaklada, katera je bila za leto 1880. proračunjena s 195.127 gld., znaša za leto 1890. 296.133 gld., povečala se je toraj v tej dobi za več nego 100.000 gld., ali leto za letom za znesek 10.000 gld. V pokritje te potrebščine pobira se 10% naklada na direktne davke, kar pa znaša le 145.900 gld., dočim se primanjkljaj, ki je za leto 1890. proračunjen s 127.809 gld., pokrije iz deželnega zaklada, kar je enako 9% nakladi, tako da so davkoplačevalci za ljudske šole obteženi z 19% naklado na direktne davke, ne gledé na donesek za učiteljski penzijski zaklad s 12.000 gld., oziroma, če se vračuni odstotek od zapuščin, z 22.000 gld. na leto.

Vrhu tega bode še dolgo časa treba razširjati šole in ustanavljati nove, kar je razvideti iz poročil deželnega šolskega sveta o ljudskem šolstvu in potrebščina bode, kakor kaže, tudi v prihodnjih letih večja.

Deželni odbor spoznal je vsled teh razlogov za potrebno, slavnemu deželnemu zboru predlagati, da se učiteljske plače tako razvrsté, da ne bodo preveč obteževale deželnega zaklada.

Uvrstiti bi bilo namreč v I. in II. plačilne vrste, slično predlogom deželnega šolskega sveta 5, oziroma 10 odstotkov vseh učiteljskih služeb, dočim bi prišlo na III. razred 35 in IV. razred 50 odstotkov.

Po izkazih, katere je predložil c. kr. deželni šolski svet, deluje na ljudskih šolah kranjskih 516 učiteljskih oseb, od katerih jih 13 dobiva v Ljubljani po 700 gld. plače, dočim je od ostalih uvrščenih

v I.	plačilno	vrsto	s 600 gld.	40
" II.	"	"	" 500 "	146
" III.	"	"	" 450 "	156
" IV.	"	"	" 400 "	161

Po priloženem načrtu zakona odpalo bi

na I.	plačilno	vrsto	s 700 gld.	26
" II.	"	"	" 600 "	52
" III.	"	"	" 500 "	180
" IV.	"	"	" 450 "	258

Deželni odbor usoja si torej priloženi načrt zakona visokemu deželnemu zboru predložiti z nastopnimi opazkami.

(Konec prih.)

Občni zbor „Národne Šole“.

(Dalje).

Za novo šolsko leto naj zabeležimo še ta malenkostni napredek, da bodo boljši črtalniki izpodrinili prejšnje trde kamničke, ki so rezani iz škrljevine. Z Dunaja so poslali tukajšnjim založnikom uzorce mehkih, svitlo piscoh črtalnikov, s katerimi se po prožnih in kamnitih tablicah piše prav voljno: tako se ploščice in črte ne bodo tako hitro odrgnile. Najbolj se bodo otrokom prilegali s papirjem oviti in trioglati, ki imajo to prednost, da se ne strkljajo na tla in da se med prsti kaj pripravno drže in

obrezujejo. Gospode tovariše opozarjamo na to majhno, a vender važno pridobitev. Navadna škatljica bode menda le 30 novcev stala. Sicer ne delamo propagande za tablice in črtalnike, ki so s higijenskega stališča obsojeni, vender kjer je poraba tega učila neizogibna, tam naj se rajši vpelje boljše blago za skoro isto ceno. —

Odbor ni zgrešil prositi razne korporacije za podpore; iz računov je razvidno, da se je prošnjam tudi ugodilo. Slavni mestni magistrat izplačuje po občinskem svétu votirano veledušno podporo v dveh obrokih, zato ima blagajnica „Národne Šole“ za leto še dobiti dné 1. oktobra 100 gld. — S preostankom 194 gld. 43 kr. bode imelo društvo za prvo silo krog 300 gld. pripravljenih za novo šolsko leto. —

Iz društvene kronike naj še povemo, da smo lansko leto 23. junija poslali g. Jan. Legotu lepo izdelano častno diplomo, za katero se je jako laskavo zahvalil, in od gospice Krasnohorske, kateri imamo zahvaliti se na izdavi „Pripovedka o vetru“, došlo nam je zahvalno pismo za telegram, poslan iz zadnjega občnega zbora.

Kupčija s književno zalogo pa ni kaj ugodna. Predlanskim se ni posebno obnesla, kajti iztržili smo 50 gld. 53 kr., v preteklem letu pa samo 29 gld. 22 kr. Obeh knjižic „Zabavišče“ in „Pripovedka“ je še obilno v zalogi. Ta majhen uspeh pa ne daje odboru spodbude, da bi na literarnem polji marljiveje deloval; zato kaže odložiti „izdavanje“ mladinskih spisov do „večjega zanimanja“. — Sicer pa pogled nazaj na desetletno dobo jasno priča, da se je društvo ojačilo, denarno stanje podvojilo in delovanje na korist ljudske šole zeló razširilo.

Opozarjati nam je še častite gospode dopisovatelje, naj pisma blagovolijo vselej frankovati, kajti „Národna Šola“ ni uradnija, s katero so korespondencije poštnine proste.

Konečno nam je še omeniti „Národne Šole“ delovanja v narodno-gospodarskem oziru.

Umeje se, da društvo ni neposredno poseglo v prid kulturnim zadevam naše dežele, marveč s posredovanjem svojih častitih članov.

Znano je slavni skupščini, da je letos glogovega belina gosenica storila nepreračunljivo škodo kmetijstvu, ukončavši toli lepega sadnega drevja. Učitelji, ki z bistrim očesom pazijo ne samo na nemirno deco po šolskih klopeh, temveč tudi na nagajalce in škodljivce po naših lepih njivah, travnikih in vrtih, so svojo pozornost obrnili pravočasno na sovražnika, ki brez dinamita in morilnega orožja izpodkopava in uničuje blagostanje našega pridnega kméta.

Napovedala se je vojska, vojaški nabor je bil „brez komisije“ kmalu dognan, vsi poklicani so bili „tauglich“ in bitka je bila tekom tedna največ s kapo, slamnikom in klobukom v roki pridobljena. Tù jih je padlo 30.000, tam 42.000, drugod 68.000 in v Ljubljani, kjer se je največji kontingent bojnikov prostovoljno zgasil, da porazi „grdega belina“, storilo je izvestno čez 100.000 glav zasluženó smrt.

Gotovo pa je, da je v mnogih krajih naše domovine kruta roka navdušenega mladega, bosopétega vojaka vrgla ob tla še več nesramnega pritepenca.

Ko je orožje mirovalo in se je sestavila statistika uničenega frfotalca, delile so se zmagovalcem svetinje, kolanje, križci v podobi risank, pisank, svinčnikov, črtalnikov, držal, peresnikov, peres, radirk, tablic in drugih rečí, ki v šoli vse „prav pridejo“.

In v to svrho je pomagala tudi „Národna Šola“. Na prošnjo nekaterih učiteljev je odbor naklonil dotičnikom raznega šolskega blaga, ki se je delilo po zasluženji.

(Konec prih.)

Domača vzgoja.

Piše **Jakob Dimnik.**

(Dalje.)

11. Samoskrumba.

Komur je mar za blagor mladine, ne sme zamolčati nobene napake, tudi če je še tako ostudna in grda; prav iz tega vzroka namenili smo se pisati o ostudnej samoskrumbi, koja je, žalibog, tudi užé mej mladino razširjena. Kaj je samoskrumba, o tem ne govorimo, ker večina naših častitih čitateljev gotovo vé, kaj je to, in kdor pa ne vé, naj pa vpraša zdravnika, ta mu bode gotovo rad povedal, kako grda je ta pregreha in kake žalostne posledke ima za sabo. Samoskruncer pokoplje zgodaj zgodaj svoje zdravje in oslabí svojega duha. Žalibog, da je samoskrumba bolj razširjena, kakor si mislimo in to pri dečkih in deklicah, ki še hodijo v šolo. Stariši morajo vse svoje moči napeti, da to strašno pregreho pri svojih otrocih zabranijo ali odpravijo. Samoskrumba ni prav nič družega, kakor poželjivost. Najprvo naj omenimo mimogredé še jedenkrat spanje otrok. Dočim prav majhni otroci spé, kolikor časa se jim ljubi, moramo pa večjim otrokom v šestem in sedmem letu čas za spanje natančno odmeriti; vselej je pa bolje, da manj ležijo, kakor pa predolgo. Potem moramo tudi dobro paziti, na posteljo; ta ne smé biti ne premehka, in ne pregorka. Kjer imajo navado, da otrokom zvečer postelje grejejo, naj zanaprej to opusté. Taka slepa ljubezen do otrok vzbudi čestokrat samoskrumbo v otroku, ali jo pa pospešuje. Nikakor pa ne trdimo, da sta mehka, gorka postelja in predolgo ležanje edina vzroka samoskrumbe, vendar se pa v otroku ta grda pregreha na ta način pospešuje. Deček, ki sme le osem ur spati in po dnevu pa pridno dela, je zvečer tako truden, da takoj zaspí, dočim se lenuh valja sim ter tja po postelji, zraven ga pa navdajajo mnogovrstne nesramne in nenravne misli. Obžalovanja vredno je res, da se premnogi stariši bojé misliti ali govoriti o tej pregrehi, tudi, če se jim zdi, da njihovi otroci na tem trpé. Sovražnika pa le tisti lahko premaga, kdor ga dobro spozná. Mnogi stariši, posebno matere so tako kratkovidne, da si mislijo: „saj pri mojem otroku ni mogoče kaj takega!“ Kakor smo užé omenili, je ta ostudna pregreha mnogo bolj razširjena, kakor si mislimo. Marsikateri otrok je zeló bled, pa mislimo, da ima malo krvi in mu dajemo železo uživati. Zvunanja znamenja so čestokrat res prav goljufiva. Marsikateri otrok je vsejedno še prav dobrega lica, čeprav užé dolgo časa samega sebe oskrbuje. Nasledki se mu ne pokažejo takó. Nasprotno so pa čestokrat blede in bolehní otroci zopet popolnoma nedolžni. Zato naj stariši in učitelji otroke prav pridno nadzorujejo in opazujejo in če imajo le količjak slabe sumnje, naj takoj iščejo pomoči.

Nasledki za zdravje se spočetka pri mnogih otrocih komaj zapazijo in tudi niso preveč nevarni, le poželjivost raste pri tej pregrehi tako hitro, da postane v prav kratkem času skoraj nepremagljiva. Stariši naj se torej takoj posvetujejo z zdravnikom ali skušenim vzgojiteljem, od kojega so prepričani, da mu je na srcu blagor njihovih otrok. Sam zdravnik pa ne zadostuje, ker vzroka te pregrehe — ne more z zdravili odstraniti, ker samoskrumba je dušna bolezen. V zabranitev te pregrehe to-le nasvetujemo:

Nikdar ne devljimo otrok v premehko in gorko posteljo spat; iz trdega ležišča bode mnogo bolj krepak vstal; devet ur spanja popolnoma zadostuje; kadar se otrok zjutraj zbudi, naj takoj vstane. Stariši naj skrbé, da otrok po dnevi brez dela ne pohaja. Tudi ne smejo trpeti, da otroci v postelji budé. V spanji jih moramo večkrat pogledati, kako in kje imajo roki.

Mnogo telesnega gibanja zelo priporočamo. Otroci, ki mnogo telovadijo, skačejo in plavajo, postanejo prav redkokedaj samoskrunci. Otrok tudi ne smemo puščati samih in nikdar jim ne smemo dovoliti, da bi bili predolgo na stranišči. Nespodobnih podob ne smejo gledati; istotako tudi ne spojitve domačih živali. Dečki ne smejo imeti pretesnih hlač; tudi sedenje z nogami navskriž ni dobro; guganje v gugalnicah naj se tudi kolikor le mogoče opušča in s časoma popolnoma odpravi.

Čeprav so zvonjanja znamenja samoskrumbe mnogokrat goljufiva, vendar stariši na nastopnem lahko uganejo, če je njihov otrok samoskrunc: višnjevi obročki pod očmi, medel plašen pogled, bojazljivost, suhi roki in nogi, bled obraz, hrepenenje po samoti. Nasprotno pa lahko trdimo, da tisti dečki in deklice niso podvrženi samoskrumbi, ki imajo živ, bister pogled, so vedno veseli, radi pojó in se igrajo.

Če stariši mislijo, da so njihovi otroci samoskrumbi podvrženi, naj póprimejo oče sina, mati pa hčer ter naj jima v najhujših barvah naslikata, kako grozna in strašna je njihova pregreha. V nastopnem podajamo vzgled, kako naj vzgojitelj svojega gojenca povprašuje in izpeljuje, če vé, da je podvržen samoskrumbi.

Vzgojitelj: Sin moj, ali si popolnoma zdrav?

Gojenec: Da, popolnoma sem zdrav.

Vzgojitelj: Ali te nobeden del tvojega telesa ne boli?

Gojenec: Ne, nobeden.

Vzgojitelj: Jaz ti pa pravim, da nisi zdrav, ampak močno bolan. (Deček se ustraši in začudi).

Vzgojitelj: Človek je lahko bolan na telesu, pa tudi na duši. Pri telesnih boleznih vprašamo zdravnika za svét, pri dušnih boleznih pa dušnega zdravnika. Tak zdravnik ti sem jaz danes. Tvoj drugi oče sem, zato mi lahko vse odkritosrčno poveš in zaupaš, kar ti vest vznemirja.

Gojenec: Da, lahko!

Vzgojitelj: No torej, gotovo imaš mnogo mnogo na svoji vesti, kar si znabiti pred mnogim časom storil, pa ti je še danes žal. Ali se spominjaš kaj takega? (Dalje prih.)

Svitoslav i Danica.

Za dobrotnike dijaške kuhinje bode prihodnjo sredo ob 7¼ sv. maša pri altari Naše ljube Gospé presv. Jezusovega serca. Zadevni šolci morajo priti k sv. maši in moliti za spolnitev najpriserčniših želj naših blagoserčnih dobrotnikov. — Prestali smo dva huda mesca: listopad in gruden . . . Hvala Bogu in preblagim dobrotnikom, da nismo še šli na boben. Kaj pa zdaj? Še plavamo, pa malo strah je financministra, ko bi prišli „škontrirat“. Če bi bilo le prehudo, prosili bomo za „moratorium“ do konca prosenca. Menda ne pride med tem kak velik „wechsel“, in dalo se bo kaj „prišpekulirati“, ako Bog da in dobri prijatelji (str. 15). — Z „bedžitom“ dijaške kuhinje bode minister prihodnjč na dan stopil, ko pridejo še tisti, ki zdaj spričevala skrivajo (kar jim pa nič ne bode pomagalo) . . . Čez 200 ranjškov, ki jih je pobral prvi mesec novega leta — to niso strigalice! Kaj poreče svečan, še ni prav „evidentno“ (str. 64). . . Bliža se „sušec“ — bojimo se suše v kuhinji (72). . . Za pirhe dijakom 12 gld. s pristavkom (96):

Očetu siromašnih dijakov slava in čast!

Ki neutrudljivo za blagor njih se boruje,

Ki v stiskah, nadlogah neomahljivi je hrast;

Za kuhinjo vsak naj po zmóžnost' daruje.

Dijaški bōdžet (in sv. maša str. 127). — Neimenovan 2 gld. s pristavkom (128):

Odgovor.

Skor želel si biti bi jud,
Zakaj? . . da za majhen bi trud
Si tisučev mnogo privabil;
Očetu študentov vesel
Bi listino celo odštel.

Pa ranjškov dveh blagi Vaš trud,
Skerbi in marsikterih zamud
Darove bo boljše privabil, —
Minister bo bolj jih vesel;
Naj jud bi tisučev naštel:
Manj tečno za dijake b' jih rabil.

Kako je v dijaški kuhinji? Večinoma je majnikovo lepo cvetje . . . April je muhast mesec, odnesel nam je . . skup 189 gld. 62 kr. . Na ramah sta nam zdaj še mesca majnik in rožnik, pa dobra polovica julija, v katerih žuga suša in pálež . . Financminister, ki nima zdaj s številkami preveč opraviti, naj za dobro voljo tukaj podá dijaško uganko ali zastavico. Svoje dni namreč, ko so gg. profesorji govorili še latinski, nam je profesor v sintaksi (4. gimn. razr.) med drugimi zasoljenkami bil povedal tudi ta-le pentameter:

Deficiente pecú — deficit omne — nia.

Kako prav za prav naj bi se to čitalo, naj vsak sam ugiba; po dijaški terminologiji bi se utegnilo glasiti (152):

Žalostno v želodcu klenka,
Kader v žepu nič ni cvenka.

. . . Doveršili so letos svoje razrede dijaki in šolarji počez tako dobro, da blezo nobeno leto poprej ne tako . . Tudi vsi trije Bošnjaki . . Nekterih še ni bilo „ad audendum verbum“ . . Za prihodnje leto (240) . . Za preteklo šolsko leto je vse plačano — ne solda financminister nikomur ni dolžan, torej: le serčnost! Želeti pa je, naj bi dobre čebelice o počitnicah nanesle brešna saj za nekatere mesce ter bi imel minister „korajžo“ saj naj boljšim in naj potrebnjšim dijakom nekoliko upanja odpreti.

Kaj bo z dijaško kuhinjo? Financministru je začelo hudo „za nohte iti“. Zakaj? . . Večina lanskih še nadalje prosi pomoči; ponujajo se pa skoraj dan na dan tudi novi, ktere priporočajo taki gospodje, ki vedó, kaj delajo. Kaj je tedaj storiti? Za odgovor naj postavimo tu nekatere resnice.

1. Podpora naše šolske mladine je naš notranji misijon, tedaj čisto domača, domorodna zadeva in potreba. 2. Nam je najpred skrbeti za sedanji čas; za prihodnji zarod naj skerbé zanamci, če bodo kaj vredni. 3. Seboj ne bomo nesli nobenega solda. Poišimo si torej ktere, ki za nami prinesó kak „Requiescat in pace“, in to kakor verli duhovni, ali pa kakor poštenjaki v družih stanovih. Taki naši usmiljeni bratje bodo gojenci iz dijaške kuhinje. — Praša morebiti kdo, če ima kaj sadú dijaška kuhinja? Odgovor: Večina je še v berstu in cvetju, kajti stvar je mlada, vendar pa tudi brez sadú ni. Vsaj par bivših podpiranih je bogoslovcev, nekaj njih po novicijatih; več orglavcev; tudi nekteri ljudski učitelji (upamo, da nobeden Iškarjot ne bode); kaci 6—7 naših je vzetih v Alojzijevišče (tudi letos upamo, da bodo nekteri sprejeti); posebno veliko je gimnazijalcev že v višjih razredih. Leta 1881 je bil nekak bolj redni začetek naše stvari . . . Iz tega vidijo prijatelji in dobrotniki, če je naše početje kaj podobno — ali ne notranjemu domačemu misijonu? . . Če pa kdo tudi ni te misli, naj le pošlje pri vsem tem par grošev; — minister dá vsakemu nezmotljivo zagotovilo, da bo imel več od tega, kakor pa, da bi se po njegovi smerti sorodniki za-nje med seboj lasali, ali celo še njega v grobu kleli, „quod probatum est“ (str. 280—1). —

Iz dijaške kuhinje danes še ne moremo kaj natančnega poročati, razun da se je družina šolcev namnožila po besedah: „Multiplicasti gentem“, dasiravno mnogim nismo

mogli postreči, kakor bi bili radi (304) . . . Dva gld. z napisom: Gorje je ministru, — Če žepič je suh: — On čuje proseče, — Pa mora bit' gluh! — Gld. 12 z blagodušnim pristavkom (312):

Nisem bogat ne premožen,
Bil dijak sem prav ubožen;

Znam zato cenit' darove mile,
Ki jih blage roke mi delile.

Dijaška kuhinja ima čez 3.200 nabrušenih zdravih zob in boji se minister, da bojo imeli premalo dela, dasiravno smo kakih 64 zob oddali v Alojzijevišče. Prosimo torej, da bi blage roke kaj skerbele za delo dijaški tovarni (328) itd. — Vsi podpirani dijak in šolarji naj pridejo dne 28. okt. . . k sv. maši in naj zvesto molijo, da bi usmiljeni Bog na prošnje Naše ljube Gospé presv. Serca dobrotnikom na tem in na unem svetu sto- in stokrat poplačal njih dobrote in zlasti tudi spolnoval naj gorečnije njih želje itd. (344)!

Mesec rožnik je šel v pokoj, z njim pa tudi prva polovica leta 1885. Za drugo polovico smo koledniki s tremi priljudnimi prošnjami: 1. Naročite se, kateri niste naročeni. 2. Pa berzo. 3. Pišite pridno za Danico, ki se že blizo 40 let trudi, a) dobrega duha buditi med Slovenci, b) zavračati pa tistega duha, ki uči in gode, da je dobro — hudo, hudo pa dobro, in toraj mesénost, slabovérstvo ter lažljivo oliko in nesrečo seje med narode (216). — Danica prične svoj 39. tečaj. Poganja se „Danica“ za dobro in odvrta hudo. Kakor tedaj je dobro zmeraj dobro, in hudo zmeraj hudo; tako „Danicin“ delokrog ostane zmeraj dosleden; ne spreminja se kakor časniki „petelinoviči“, ki ravnaajo svoje kolovoze po vsakratni sapi. Iz tega je tudi očitno, kdo je na desnem in kdo je na levem potu. Program naš je že dobro znan. Preserčna hvala preblagim sodelavcem in naročnikom preteklega leta. Ne moremo dopovedati, kako smo jim zares hvaležni. Prosimo enake ali še večji pomoči tudi za prihodnje leto. In zato vsim naročnikom, pomočnikom in prijateljem (416):

Pomoč Božja in veselo novo leto!

XXXIX. 1886. Stezica, Stezica, pa spet Stezica! Po tej mali knjižici, ki jo zarad mične podobice imenujejo: „Bukvice sv. Alojzija“, mali udje vedno prašujejo . . . Morebiti se najde kako dobro serce, ki bi darovalo izdatniši znesek . . . To bi bilo gotovo lepo delo, pa dobro, celó misijonsko, ker mala knjižica ima polno lepih naukov in pobožnosti za otročiče itd.. piše Jeran (str. 224). — Res se v njej nahajajo premične pesmice za male na pr. Zjutranja, Večerna molitvica; Pred jedjo, Po jedi, Pred učilom, Po učilu; Za bolnega sóšolca. Na grobu sóšolca; Lepi nebes, Hvala Božja pod milim nebesom, Hvalite Gospoda na zemlji, Med sv. mašo, Prošnja do Marije, Angelček itd. Nekatere so ponatisnjene v Danici 1880 str. 162 p.:

Zvezdi Danici.

Pozdravljam te, Daničica,
O ti presvitla zvezdica!
Prinesi nam že beli dan,
In Božjo čast oznan', oznan'!

Prehódi se okrog zemljé,
Govôri tiho na sercé:
„Zaslišite ljudje, za vas
Je ljubi Bog ustvaril nas!“

Lepi nébes.

Nebó, nebó! —
Kako si ti lepó!
Vsaka tvoja zvezdica
Je mična rajska lučica.

Nebó, nebó!
Kako si ti lepó!
Tvoja bela lunica
Je sreberna svetilnica.

Nebó, nebó!
Kako si ti lepó!
Tvoje zlato solnčice
Nebeško je očesice.

Nebó, nebó!
Kako si ti lepó!
Lepši vse je večni Bog,
Je stvaril ves nebeški krog.

Take manjše pesmice se nahajajo tudi v pričujočem tečaju 1886 n. pr.:

Ena plesavcem.

(str. 39.)

Ti pustuješ in norčuješ,
Čednost, zdravje zapravljuješ:
Brezno pa se že odpira,
Stare, mlade ki požira:
Če sercé zaterdiš zdaj,
Ti gorjé bo vekomaj!

Nemo saltat, nisi forte insanit.

(str. 344.)

Kar se suče, raja, pleše,
To so slaboumne veše.

Trubarovanje.

(str. 224)

Trubarja so preslavljali,
S pisateljstvom umivali:
Je-li vmit zdaj prav lepó?
Kaj ti praviš, Hren, na to?

Vsim verlim gg. Jožefom.

(str. 96.)

V starem in v novem času
Jožefi so v lepem glasu;
Silno pa je Jožefov število,
Da bi samši vsac'mu se vošilo:
Blizo turških kótorov — mejá,
Ali unstran vel'kega morjá;
Toraj — zunaj vsim, v Ljubljani —
Rečem: Bog Vas živi in ohrani!

„Danica“.

Za opomine prijateljev 18. vinotoka.

(str. 344.)

Hvala vsa preslaba bila
Bi za blage vse vošila,
Pošiljane mi za god:
Naj poverne Vam Gospod!

Vrednik.

Za novo leto.

Mnogim vošilcem in vsim drugim.

(str. 424.)

Kar se voši in obeta
Za vezilo nov'ga leta:
Blagrov lepih vsih števil,
Vsaka sreča dobe zlate
Zlija naj se čezobilo
Na slovenske mile brate;

Ljudstva širnega svetá
Naj ljubezen, mir obdá;
Ves razpor za večni dan
Bodi v pekel pokopan!

V nevezani besedi so sestavki njegovi p.: Sreča za novo leto! Sv. trije Kralji (5). Tudi ena za novo leto (9). Roka Božja v zgodovini. Sv. ime Jezus (14). Sveto leto. Lešniki za slaboverce in brezverce (29. 44. 52). Blagoslov sv. spovedi. Kdo lenobo pase. Svečnica. Narodno malikovanje n. pr.: „Odkar so narodni prenapeteži jeli vero pod národnost staviti, je narodnostni malik tako zrastel, da je postal pravi „debeleč“, ali recimo raji malik „debeluh!“ V tem pomenu je Bismarck v pruskem dežel-nem zboru narodnemu maliku daroval nekaj klavni dar. Izpeljeval je, da zarad narodnosti bi se smele tudi sprejete dolžnosti in zaveze zanemariti . . . Zgubil se je mož tako hudo v svoji prenapetosti, da je rekel, noben Nemec ali tudi Poljak, če hoče biti vojak ali vradnik, ne smé več kake Poljakinje za ženo vzeti, češ, da tako bi bilo nemštvo v nevarnosti! Ubogo nemštvo, ako se ženskih bojí . . . In kaj še? Ako bo treba, pokupiti po sili hoče posestva poljskih plemenitnikov, ki so naj terdneji zaslomba slovanstva na Pruskem, plemenitaže same pa po svetu pognati in po njihovih posestvih naseliti čisto-kervnih Nemcev . . . Takemu fanatizmu nasprot naj bi Avstrija itd. (55).“ — Nekaj za take, ki jih peté serbé (67). Vsesvetni bol ali „weltschmerz“ novošegnih modrijanov: emendrasti bolánovec, človek, ki vedno in dolgočasno toži in tarna (97). Nekoliko o spovedi. Križ—tolažilo grešniku. Čertica iz življenja Don-Boskovega v Torinu (122. 172. 226). Kalvarija in Božji grob. Pogled v Jeruzalem (130). Zdravilo zoper sovraštvo do duhovnov. Sreča — kje si? Grob sv. Janeza Kerstnika. Duhovstvo in narodnost. So-vražniki papeža in duhovnov niso srečni (162). Očitne kazni zoper žaljivce duhovnov.

Solnčna iskrica. V spomin novomašnikom, bogoslovcem in tistim, ki biti želé (242). Čujte, kaj premore poštenost in resnicoljubnost! Hudiman, dušman, ahriman (259). Stolni prošt Jožef Zupan (282). Blebetúz in Sokrat (303). Plesoslovci (343). Sveto leto h koncu gré! Obletnica 800letnice v Št. Vidu nad Ljubljano (Pridiga str. 402). Sveto-skrunež pred nebeškimi vrati (416) itd.

Besedo duhovnik so rabili o času olikane slovenščine za besedo „klerik“; sedaj — v dobi zmešnjave — vse duhovne degradujejo na klerike! To „baš“ in „barem“ ni kaj oster brus slovenskega jezika. Pa tudi besedo podučevati, poduk so jeli novotarji pod klop metati. Po tem takem tudi ne bomo smeli govoriti na pr.: podvezati, podložiti itd., ampak povezati, položiti, kakor veljá pouk, poučiti (263). Marija — morje bridkosti: Ravno ko to pišem in vravnavam za veliki teden, se prav živinsko derejo neolikani in pijani pobi, ki vsako leto ravno v najsvetejšem času posta hodijo na ogled zaradi vojaščine in po mestu tako gerdo tulijo, da se mi zdi, kakor bi slišal terdovratne jude kričati: „Križaj ga! Križaj ga!“ In zares taki ostudneži delajo prav judovsko, ker tihi, naj svetejši čas 40danskega posta tako hudo skrunijo! Kako bodo srečni mladenči, naj že gredó v vojaštvo in na vojsko, ali pa se domú k staršem vernejo! Pregovor pravi: „Z Bogom začni vsako delo — in bo dober tek imelo“. To naj veljá tudi o vojačenji: naši poslanci in dotične vradnije naj poskerbé, da se ta tehtni posel godí spodobno in o pravem času, da ne bo skrunjen tako sveti čas. . . To pišemo, ker želimo mir katoliškim davko-plačevalcem in srečo naši Avstriji, kar pa brez blagoslova Božjega ne more biti (124).

Slavni deželni zbor je daroval za ljudsko kuhinjo v prid ubožnih dijakov 100 gld. (16); gospodje deželni poslanci posebej za dijaško kuhinjo 92 gld. (39), katerim hvalo daje Jeran. Na dar s pristavkom: „Z željo, da bi teh dijakov jih postalo več dobrih duhovnov“, odgovarja Fcm. (str. 40): Tega se nadjamo; če pa kateri bode s časom oče-župan, ali kaj tacega, bo gg. duhovne podpiral v njihovem poklicu — in to bo tudi nekaj lepega. Ali če kakor vojak pride k revežu na „sekacijon“, bo pomnil, da tudi njemu je pred kratkim za krajcar terdo predlo. — Sv. maša (10. febr. in 5. jul.) za dobrotnike pomoči potrebnih dijakov in šolarjev (48. 216) . . O bobnu je vse tiho: hvala Bogu in našim blagim dobrotnikom (64)! . . Vse gre dalje v lepem redu, kar se more (160) . . Iz dijaške kuhinje je podpiranih bilo na pr. meseca rožnika skupaj počez mladenčev 106 in plače 201 gld. 94 kr. . . Največa večina jih je dobro zdelalo . . Preteklo leto, hvala Bogú! smo shajali — skoro po nekakem čudu (256). Iz naše zgodovine nektera zernca (312) . . Kušarji hočejo mladino iz šol „buksirati“; financminister ni tako neolikan, da bi hotel, on le želí in priljudno prosi cvénkov in liščkov za veliko kerdelo pridnih dijakov (328). — Pretekli mesec vinotok, če tudi vina nismo točili, je bil hud za dijaško kuhinjo: Od 112 mladenčev čez 217 gld. Pri tem vmes ni nekih zneskov k šolnini v sili . . (368). Vsih mesca listopada s hrano ali sicer z nekoliko večimi darovi podpiranih je bilo 120 mladenčev . . skupni znesek čez 223 gld. . . Minister se zanaša na prijatelje naše mladine; ako nas ti zapusté, moral bi svojo službo razpisati itd. (400) . . Pomenljiv je v tem smislu dar (88) z napisom:

Rojaki,

Delite,

Bogu posodite!

Dijaki,

Molite,

Hvaležni bodite!

Bog dal bo za tó

Vsim skupaj nebó.

Vse petke skoz leto Danica koledva za druge, dovolite, da saj dvakrat na leto tudi za-se nastavi pušico. In ker je potreba katoliškega cerkvenega lista dosti jasna in očitna vsim keršenim Slovincem, zato bodi koléda le prav kratka, namreč: Blagovolite se naročiti na Zgodnjo Danico tudi za drugo polovico, kateri ste bili naročeni le za prvo. Preblagim sodelavcem plačilo Božje, prijazno sijanje rajske Danice, in vesela zavednost, da so pošteno pomagali Slovincem iskati najpoprej Božjega kraljestva in njegove pravice (216)! — Večkrat že smo zadeve „Zgodnje Danice“ izročili in priporočili njeni zavetnici Mariji Devici, ki ima prelepi priimek „Zgodnja Danica“, in nismo se goljufali. Bodi tudi prihodnji 40. letnik in naročevanje nanj izročen Njenemu visokemu varstvu, pa našim prijateljem ter vsim iskrenim Slovincem! Dobrotnim pisateljem in naročnikom tisučkrat Bog plati njih blagodušnost, vnêmi jim blago serce k pisanju in naročevanju še nadalje, in dodeli jim prav veselo, blago in srečno novo leto (424)!

Domoznanstvo kranjske vojvodine.

Spisal **Iv. Lapajne.**

(Dalje.)

Karol V. in Ferdinand I. (1519—1564).

V teh časih je Turek užé močno trkal Avstriji na vrata. Kranjski stanovi niso puščali v nemar prevažne deželne obrambe proti njim. Oni so prvi izprožili misel o napravi hrvatske vojaške granice, proseči kralja Ferdinanda 1520. l., naj vzame Hrvate „te junaške ljudi“, katerim se je vsak dan bojevati za svojo domačo zemljo, na korist meji, v svojo službo.

Zoper Turka so bili postavljeni ogleduhi po kranjski deželi, ki so njega prihod naznanjali. Kadar so dospeli ogleduhi do gradov in taborjev (utrjenih zavetišč, po največ cerkev), naznaniti je bilo to z dvema streloma, in ko je došlo drugo poročilo, da je Turek užé stopil na domačo zemljo, spustiti so se morali trije streli ter se zapaliti po vrhah kresovi, vidni daleč na okrog.

Dalnja razsežnost španjsko-habsburške monarhije vzbudí kralju Karolu misel, da bi prepustil nemško-Avstrijske dedne dežele bratu Ferdinandu. 1521. l. sta sklenila pogodbo o delitvi, po katerej je dobil Ferdinand gorenjo in doleno Avstrijo, Štajersko, Koroško in Kranjsko. Kranjci so se poklonili v tretjo nedeljo po Veliki noči 1522. l. svojemu novemu deželnemu gospodarju, ki je 1523. l. potrdil njih deželne svobodščine. Blizu jim je bila prilika, da so zapečatili obojestrano zvestobo s svojo krvjo. Ko je padel Budim 1529. l., imeli so Turki odprto pot v srce Avstriji. Dunaj je bil poslednji ostrog krščanstvu. Obkolilo je Dunaj 60.000 mož. Dokaj nahajamo v njih Kranjcev iz najstarejših rodov naše dežele: Hanza Kacijanerja, Nikolaja Turnskega in še mnogo plemišev, ki so jezдили v boj. Najvažnejši nalog mej vsemi je bil usojen Kacijanerju. Stal je s svojimi konjiki blizu „Koroških vrat“. On in Nikolaj Salm sta krepko stala v bran trikratnemu naskoku dné 9. oktobra, „krepkeje nego li Koroški stolp, katerega so omajali sovražnikovi podkopi“. Kranjska národna pesen poroča o tej obsadi Dunajske in kako so se zakleli branitelji: „Prej dobodi Turek naše glave, nego li ključe našega Dunaja, kjer stoluje naš cesar“. Ko se je bilo treba skoro neprestano braniti napadom Osmanov, ki so vedno naskakovali državne meje, imela je dežela Kranjska, Štajerska in Koroška velik nalog ter je žrtvovala vedno mnogo blaga in krvi. Iz teh bojov so nam v prvi vrsti zabeležena imena Sigmunda Weixelbergerja, branitelja Mariboru (1532. l.); Hanza Lenkoviča (v Ba-

boči 1556. l., v Št. Heleni 1557. l.) in Herbarta Turjaškega, ki si je tù prislužil prve svoje ostroke.

Za cesarja Ferdinanda je pognalo tudi na Kranjskem korenine silno gibanje, kateremu je dal povod drzoviti virtemberški menih.

Imenitni možje vseh stanov so bili nove vere privrženci, a najbolj jo je pospeševal Ljubljanski stolni propovednik Primož Trubar (porojen 1508. l. v Rašici pod Turjakom), kateri je, ves goreč, začel prelagati sv. pismo na slovenski jezik, ki se je do tačas govoril, a ne pisal, ter je s tem položil osnovni kamen slovenske književnosti. Kralj Maksimilijan II., prijatelj svobodnim mislim, bil mu je prijazen podpiratelj. Navzlic mnogim oviram se je širila reformacija, ker so jej bili zaščitniki Kranjski stanovi.

Nadvojvoda Karol (1564--1590).

Po smrti Ferdinandovej je bil notranjej Avstriji gospodar nadvojvoda Karol, ki je vzprejel osobno v Ljubljani poklonstvo (1564. l.)

Novo versko vprašanje je bilo nadvojvodi zoperno. Truberja so prognali (1565 l.) iz dežele. Vender se razširjanju protestantizma po mestih in trgih ni mogel postaviti jez, ker so se stanovi le na videz novi veri upirali, v srcu pa jej naklonjeni bili. V deželnem zboru v Bruku na Muri (1578. l.), kjer so se zbrali poslanci vseh notranje-Avstrijskih dežel, zahtevali so ti, naj se jim dovoli verska svoboda, sicer ne privolijo svoje pomoči zoper Turka. Privolili so velike vsote za obrambo meje. Ponašati se smejo Kranjci z lepo pohvalo nadvojvode Karola, da so se, „kakor vé sam iz svoje izkušnje, nosili vselej srčno in viteški bolj od vseh drugih“. In res, naši očaki so zaslužili to pohvalo, kar se je skazalo za vojvoda Karola samega v bitkah pri Budoščici (dné 22. septembra 1575. l.), kjer je umrl junaške smrti Herbart Turjaški. S protestantovsko vero vselilo se je v našo domovino tudi duševno življenje. Stanovi so podpirali učeče se Kranjce z ustanovami. Ne le na bogoslovne šole, tudi v sloveče srednje šole na Nemško, v Tubingo in drugam so zahajali tačas Kranjci, da bi dopolnovali izobraženost, katero so vzprejemali v Ljubljanski deželni šoli. Tej poslednji šoli je pozvan za ravnatelja Dolenjec Adam Bohorič, učenec Melanchthonov, ki je bil večšak v muziki. Bohorič je spisal prvo slovensko slovnico v latinskem jeziku. Toda tudi ljudske šole niso pozabili. V Ljubljani so bile 1575. l. tri nemške ljudske šole; imeli so jih tudi po mestih na deželi, v Krškem, v Idriji, v Kranji, v Metliki, v Žužemberku, v Kameniku in v Črnomlju. Kjer ni bilo dobiti učitelja, poučeval je namesto njega evangeljski propovednik. Saj je užé Trubar pisal abecednike kmetskemu ljudstvu, želel je, da bi se ljudstvo naučilo čitati, najprej se vé zato, da bi moglo čitati sv. pismo. Tudi prvo tiskarno na Kranjskem je ustanovila reformacija. Hanns Mannel, meščan Ljubljanski, je bil prvi tiskar (1575. l.). V tujih deželah so se takrat brez zaprek tiskale slovenske knjige. Okoli 1546. l. v Krškem porojeni Dalmatin, ki se je s podporo Kranjskih stanov in vojvode Krištofa virtemberškega izobraževal na Nemškem, dal je slovenskemu ljudstvu prvi popolni prevod sv. pisma (1583. l. v Wittembergu natisniti).

Tudi katoliškemu duhovenstvu je rabil ta prevod, da je besede sv. pisma izrekalo „prav kranski“, kajti sicer ni bilo slovenskega sv. pisma.

Prva peš-pošta in prva konjska pošta (1573. l.) ustanovila se je v tej dobi na vzpodbujanje vladino, in stanovi so obe podpirali z letnimi doneski. Nadvojvoda Karol je dal popraviti cesto od Ljubljane do Trsta, čez Ljubelj je ukazal narediti pot (od 1569. do 1570. l.) in 1576. l. cesto iz Gorice čez Hrušico.

(Dalje prih.)

Razpis nagrad.

Upravni odbor „Zaveze slovenskih učiteljskih društev“, katera si je pri letošnjem glavnem zborovanju o Veliki noči izvolila „Popotnik-a“ svojim glasilom, dovolil je vsled sklepa z dné 3. t. m. „Pop.“ uredništvu v namen obdarenja pisateljev določeno denarno vsoto.

Odzivljajoč se dotičnemu odborovemu sklepu razpisuje podpisano uredništvo s tem za dohajajoče mu tri najboljše izvirne razprave ali pedagoške, šolsko-politične, ali didaktično-metodične vsebine — ne da bi določilo kakšno posebno nalogo — tri darila po

4, 3 in 2 ces. zlata

pod temi-le pogoji:

1. Razprave, ki se poganjajo za darila, morajo biti pri dopošiljatvi kot take označene in imeti na čelu svoje geslo; baš isto geslo se ima nahajati na priloženem zapečatenem ovitku, v kojem je adresa pisateljeva.

2. Vposlana dela „za nagrado“ si bode uredništvo poljubno izbralo in v „Popotniku-u“ 1890. leta priobčevalo. Dela čez $\frac{1}{2}$ tiskane pole obsežna, ki se ne dadó lehko razdeliti v 2 številki, se navadno ne vzprejemajo. Da je delo kratko, še ni nobeden vzrok, da bi se odklonilo.

3. Ko so se dela priobčila, sodijo o njih posebni ocenitelji in naznanijo uredništvu one 3 spise, katere so spoznali (tako po nalogi, katero si je pisatelj izbral, kakor po vsebini in obliki itd.) za najboljše. Uredništvo potem takoj objavi to razsodbo in razpošlje darila. Imena pisateljev obznani se le tedaj, ako dotični v to privolijo. Dela, ki se niso ponatisnila, kakor ovitki z geslom neobdarjenih spisov, bodo se, ako kdo to zahteva, do 30. maja 1891. l. vračali, nereklamovani pa po tem obroku uničili.

4. Izvolitev oceniteljev prepušča se prihodnji delegaciji „Zaveze“, in le, ko bi ta odklonila, bode uredništvo skrbelo za to, da pridobi za oceno del in prisodbo daril odlične osebe.

Maribor, dné 25. oktobra 1889.

Uredništvo „Popotnik-a“.

D o p i s i.

Iz Litijskega okraja. Pri obedu letošnje konferencije predlagal je g. nadučitelj Cepuder, naj se tudi v našem okraji ustanovi učiteljsko društvo, enako društvom okrajev: Kamenik, Logatec, Postojina itd. Podpiral je ta predlog z zelo tehtnimi vzroki, kateri so povsem častitim tovaršem užé znani. Nekaj učiteljev je veselo pozdravilo ta nasvèt, a mnogo jih je bilo zoper njega. Imeli so različne vzroke. Gospod nadučitelj Zajec ga je pobijal, češ, da se nam ni mogoče združiti, ker loči nas znani Wagensperg v dva dela ter otežuje mejsebojno občevanje in skupno delovanje.

Nekaj resnice je v tem. Ta Wagensperg nas res loči v dva dela, pa ne samo po legi ampak v marsikateri zadevi tudi po mišljenji, kar se leto za letom pri volitvah in drugih slučajih zelo občutljivo kaže. Ta Wagensperg je vzrok, da so si »cis- in transwagensperski« učitelji bolj ptuji, kar res ovira mejsebojno občevanje — a naj bi bil to vzrok, da bi se društvo ustanoviti ne smelo? Taisto bi imelo nalogo ravno te žalostne razmere odstraniti, nas združiti, skupnemu delovanju priložnost dati ter nas v duhu zvezati v prid učiteljstva našega okraja. To poudarjali so nekateri gg. učitelji podpirajoč predlog g. Cepudra. Drugi so se zopet bali, da bi društvo ne imelo politične barve ter so bili zato zoper predlog. Ko se jim je pa zatrdilo, da se taisto ne bode mešalo v politiko, ampak da bode le delalo v prid učiteljstva, dali so se pogovoriti. Ker je slednjič tudi g. c. kr. okrajni šolski nadzornik govoril za predlog, poslala se je pola, na katero naj se vsak podpiše, kedor namerava k društvu pristopiti. Pregledali smo potem okrožnico in videli na njej imena — vseh gg. tovarišev.

Ni bilo več časa se o stvari natančneje posvetovati, ker je bilo užé pozno popoldne, ampak predsednikom začasnega odbora se je po nasvetu izvolil g. nadučitelj Cepuder z dovoljenjem, da si druge ude sme sam izbrati. V odboru so po njegovej želji gg.: Bartl, Janovsky, Likar in Zajec.

Ker je g. Cepuder šel kmalu potem na Dunaj in je ostanek počitnic porabil v odpočitek, se nadalje še nič ni ukrenilo; pričakujemo pa, da bomo kmalu imeli priliko, da se bomo udeležili prvega zborovanja »Učiteljskega društva za Litijski okraj«, kajti posebno o našem stanu velja prislovica: »Pomagaj si sam, in Bog ti bode pomagal!« —ar.

Iz Leskovca. (Dalje.) Gospod nadzornik izvoli si svojim namestnikom g. Iv. Kali-ger-ja, šol. voditelja v Šmarjeti.

Zapisnikarjem bila sta po nasvetu g. Ravnikarja izvoljena g. Dragotin Trost in g. Kristina Kuralt, oba iz Št. Jerneja. Potem poroča g. nadzornik o šolstvu tega okraja in na-šteje šole do leta 1888/9., katerih je:

meščanska šola za dečke s 3 razredi, 22 javnih občnih ljudskih šol in 2 šoli za silo, skupaj torej 25 šol. Izmed ljudskih šol je bilo 8 jednorazrednic, 8 dvorazrednic, 3 trirazrednice in 3 štirirazrednice. Obe šoli za silo pa ste jednorazrednici. Vse te ljudske šole so bile mešane. Pouk je bil na 19 šolah poludneven, na 3 šolah deloma poludneven in na 3 šolah celodneven. Po učnem jeziku je bilo 23 šol slovenskih, ena je bila slovensko-nemška in 1 nemška (meščanska šola). Nemščina se je učila kot obvezni predmet na 5 šolah s 883 učenci in kot neobvezni na 6 šolah s 155 učenci.

Šole so se razširile: v Radečah in v Št. Jerneji v 4razrednico, v Kostanjevici v 3razrednico, v Veliki dolini in Šmarjeti v 2razrednico.

Stanje šolskih poslopij je bilo v obče zadostno, vender jih je nekaj še prav slabih, nasprotno pa nekaj popolnoma dobrih. Število otrok vsakdanje šole je bilo za šolo ugodnih 3790 dečkov in 3747 deklic, vkup 7537, šolo obiskujočih 2914 dečkov, 2643 deklic, vkup 5557; privatne šole jih obiskuje 12 dečkov, 11 deklic, vkup 23; v višje šole jih hodi ali pa se poučujejo domá 12 dečkov, — deklic, vkup 12; oproščenih je bilo 240 dečkov, 246 deklic, vkup 486; brez vzroka je zanemarjalo šolo 702 dečka, 800 deklic, vkup 1502. i. t. d.

Število otrok ponavljalne šole je bilo za šolo godnih 844 dečkov, 839 deklic, vkup 1683.

Šolsko obiskovanje je bilo sploh povoljno, le na nekaterih šolah je trpelo zaradi velike oddaljenosti. Pa tudi revščina, paša, domače opravilo i. t. d. je zelo oviralo redno šolsko obiskovanje.

Učiteljev in učiteljic je bilo: s sposobnostnim spričevalom 44, z zrelostnim spričevalom 2, brez spričevala 2 (na šolah za silo).

Izmej teh je bilo 13 nadučiteljev, 18 učiteljev, 13 učiteljic in 4 pomožni učitelji. Posebnih učiteljic za ženska ročna dela je bilo 9. (Dalje prih.)

Iz Ljubljane. »Slov. učit. društvo« v Ljubljani je uročilo g. dež. poslancu S. Stegnarju prošnjo gledé uredbe učiteljskih plač, da jo predloži deželnemu zboru v blagovoljno uvaževanje. Točke so skromne — a dal Bog — da to dosežemo, ko vemo, kako so nam nekateri krogi naklonjeni. Prošnja slóve:

Visoki deželni zbor!

Kranjsko učiteljstvo izvestno radostno pozdravlja namero visokega deželnega zbora, še v letošnjem svojem zasedanju obravnavati uredbo plač kranjskemu ljudskemu učiteljstvu. Gmotno stanje kranjskega učiteljstva je po zakonu z dné 29. aprila 1873., smelo rečemo, jako borno. Tudi zakon iz leta 1879: z razdelitvijo učnih močij v plačilne razrede ni razpršil učiteljem življenskih skrbij. Po raznih kronovinah pečali so se deželni zastopi z vprašanjem zboljšanja učiteljskih plač ter so je tudi zanje ugodno rešili, kakor na Koroškem, v Istri, na Solnograškem, Moravskem, Českem in v Galiciji, — smemo torej upati, da tudi Kranjsko ne zaostane.

»Slov. učit. društvo« si drzne imenom kranjskega učiteljstva gledé izboljšanja učiteljskih plač izraziti nastopne svoje želje ter prositi visoki deželni zbor za njih blagohotno uvaževanje:

I.

Plača 400 gld. je tako nizka, da učitelju nikakor ni možno v zmislu § 55. točka I. državnega šolskega zakona z dné 2. maja 1883. l. stanu primerno in gmotno neodvisno živeti.

Ta plačilni razred naj bi se pri novi uredbi popolnoma opustil.

II.

Razvrstitev ljudskih učiteljev v različne plačilne razrede naj se tako izvrše, da bode iznasala učiteljska plača na jednorazrednicah po možnosti 500 gld. To našo željo podpiramo s tem, da je ta učitelj-voditelj odgovoren za vzgojo in pouk vse mladine jedne šolske občine. Njegovo stališče je torej težavnejše, delovanje obširnejše, nego ono drugih in tretjih učnih močij na večrazrednicah.

III.

Dosedanji zakon določuje voditeljem štiri- in večrazrednic po 100 gld., trirazrednic po 75 gld., dvorazrednic po 50 gld. in v novejšem času voditeljem jednorazrednic po 30 gld. opravilnine. To se vsteva v smislu § 61. dež. zakona z dne 29. aprila 1873. l. št. 22. le nadučiteljem v pokojnino, voditeljem jednorazrednic pa ne. Ta določba se nam zdi neopravičena, kajti voditelj jednorazrednice nosi vse breme gledé poučevanja in oskrbovanja uradnih spisov sam ter ima vsled tega primeroma veliko več posla, kakor nadučitelj dvorazrednice. Pri uredbi plač naj bi se torej določilo, da se opravilnina tudi voditeljem jednorazrednic vsteva v pokojnino.

IV.

Druge, tretjeo zir. četrte učne moči na tri- in štirirazrednicah v mestih in trgih so po dosedanji razdelitvi v primeri z nadučitelji v jako slabem gmotnem stanju, ker morajo vseskozi brez stanarine z golo plačo II., III. ali celo IV. plačilnega razreda uprav siromašno životariti. Razven tega imajo te učne moči tudi večje troške z hrano in z napravo obleke, kakor učitelji po vaseh. Umestno bi torej bilo, da se tem učiteljem pripozná vsaj 10% na stanarinska doklada. (V Istri dobivajo poleg nadučiteljev in voditeljev vsi učitelji po deželi 80 gld., podučitelji pa 50 gld. stanarine.

Ako vis. dež. zbor blagovoljno uvažuje in usliši te naše skromne želje, katere bi ne nalagale deželi mnogo večjega bremena za vzdrževanje ljudskega šolstva, pomagal bi izdatno kranjskemu učiteljstvu, katero bi se potem toliko lažje edino le svojemu težavnemu poklicu posvetiti moglo, kar bi brez dvombe kranjsko ljudsko šolstvo povzdignilo na ono stališče, katerega je potrebno.

V Ljubljani, dne 27. oktobra 1889. l.

Odbor „Slov. učit. društva“.

Tajnik:

Ivan Krulec.

Predsednik:

Andr. Žumer.

— K letošnji preizkušnji učiteljske sposobnosti so prišli gg.: Primožič Štefan, zač. učitelj v Postojini; Pogruitz Henrik, podučitelj v Lanzenkirchen v Spodnjem Avstrijskem; Pianeecki Ivan, v priv. zavodu pri Waldherrju; Hutter Ivan, pomožni učitelj v Topli Rebri; Strehovec Ivan, pomožni učitelj v Šent-Mihaelu pri Postojini; Juvanec Francisek, zač. učitelj v Sinji Gorici (pri Črnomlju) in Rojina Francisek, zač. učitelj v Kolovratu; vsi za učitelje v ljudski šoli. Potem gg.: Josin Teodor, učitelj v Postojini; Vogelnik Ivan učitelj v Idriji in Tomič Maks, učitelj v Sevnici; vsi trije za meščanske šole. Potem še gospodičine: Sittig Melanija, zač. učiteljica v Smledniku; Cidrich Ivana, zač. učiteljica pri Sv. Duhu poleg Loč na Štajerskem; Jonke Pavla, zač. podučiteljica v Šentpetru pri Kraljevi Gori; Trstenjak Marija, podučiteljica v Ptuji — vse za ljudske učiteljice. Gspodč. Lehman, zasebna učiteljica v Ljubljani, je naredila preizkušnjo iz slovenščine in gspđ. Kovačević Danica iz Trsta iz francoskega jezika.

Vsi so preizkušnjo dostali, — mej temi jeden učitelj za poučevanje v slovenskem, jeden pa v nemškem jeziku. Tri učiteljice so naredile preizkušnjo z odliko.

— Pisma vprašanja pri preizkušnji učiteljske sposobnosti so bila: Iz pedagogike: Worin besteht die Schulpdisciplin und durch welche Mittel wird sie erreicht? — Katere kreposti naj vodijo ljudskega učitelja? — Iz matematike: 1. Es ist an einem speciellen Beispiele zu erklären, wie eine beliebige Zahl durch einen gemeinen Bruch dividiert wird? 2. Ein Haus wurde um 28.500 fl. gekauft, der jährliche Mietzins dieses Hauses beträgt 1980 fl. Zu wie viel Procent verzinst sich das Capital, wenn die Hauszinssteuer 25 Procent beträgt und wenn für Reparaturen 125 fl. gerechnet werden? 3. Ein kreisrunder und ein quadratförmiger Teich haben einen gleichen Umfang, nämlich 160·15 m, beide sind von einem 2 m breiten Grasrande umgeben; welche Grasfläche ist die grössere und wie gross ist der Unterschied zwischen beiden? — Iz realij: 1. Turki pred Dunajem. 2. Der Kohlweissling; sachliche Behandlung. 3. Die Entstehung der Winde und ihre Bedeutung in der Natur. — b) Za meščansko učiteljstvo. Iz pedagogike: 1. Was versteht man unter vielseitigem Interesse und welche sind die Hauptarten desselben im Sinne Herbart's? 2. Der Bildungswert der Naturgeschichte für den jugendlichen Geist und das jugendliche Herz ist dar-

zulegen. — Iz prirodoznanstva: 1. a) der Blutkreislauf des Menschen, b) vergleichend mit diesem der der Wirbelthiere darzulegen. 2. Die Merkmale der Schachtelhalme (*Equisetaceae*) sind in einem Beispiele eingehend darzulegen. — Iz matematike: 1. Zu wie viel Procent müssen 931.98 fl. 25 Jahre auf Zinseszinsen angelegt werden, damit sie auf 4000 anwachsen? 2. Welche Zahl muss man zum Zähler und Nenner des Bruches $\frac{13}{18}$ addieren, damit man den Bruch $\frac{4}{5}$ erhält? 3. Aus der Länge des Schattens eines vertical aufgestellten Stabes ist die Höhe der Sonne zu bestimmen; $a = 2\text{ m}$, $b = 182\text{ m}$, $\alpha = ?$ — 4. Die Länge des durch Laibach gehenden Parallelkreises ist in Myriametern zu bestimmen. Geographische Breite von Laibach $46^{\circ} 10' 57''$, der Halbmesser der Erde $= 6370\text{ km}$. 5. Einrichtung des Cassebuchs und des Hauptbuchs. — Iz prirodoznanstva: 1. Das Pendel, die Art und Weise seiner Bewegung und dessen Anwendung. 2. Das Aluminium, sein Vorkommen, Gewinnung, Eigenschaften und Anwendung. 3. Die Erscheinungen, die auf der Reflexion des Schalles beruhen, sind eingehend zu erklären.

— Vabilo na LXXXIV. odborovo skupščino »Matice Slovenske« v sredo dne 20. novembra 1889. l. ob 5 $\frac{1}{4}$. uri popoldne v društveni hiši na Kongresnem Trgu št. 7. 1. Potrjenje zapisnika o LXXXIII. odborovi seji. 2. Naznanila predsedništva. 3. Poročilo gospodarskega odseka. 4. Poročilo književnega odseka. 5. Poročilo tajnikovo. 6. Posameznosti.

V Ljubljani dne 5. novembra 1889. l.

Predsednik:
Josip Marn.

Premene pri učiteljstvu.

G. Karol Završnik, učitelj na Sveti Gori, je stalno nastavljen v Duplje. — G. Josip Rustja, zač. učitelj v Vipavi, je prišel stalno v Budanje. — G. Andrej Pernè, učitelj v Šturji, je imenovan stalnim nadučiteljem in voditeljem na tej šoli. — G. Jakob Pretnar, nadučitelj v Srednji Vasi (v Bohinji), je imenovan nadučiteljem v Veliki Dolini. — G. Filip Kette, učitelj v Zagorji, je stalno nastavljen za nadučitelja v Košani. — G. Tomaž Bitenc, zač. učitelj v Šent-Lamprehtu, je stalno postavljen. — Imenovana sta g. Josip Svetina, učitelj v Šmarji, stalnim učiteljem v Žalni in g. Josip Kostanjevec, zač. učitelj v Trnovem, stalnim učiteljem v Podvelbu. — Umirovljeni so gg.: Janez Trojar, nadučitelj v Gradu (v Bledu), Janez Debelak, učitelj v Trziču in Anton Jereb, učitelj v Dolskem.

Št. 752

Razpisi učiteljskih služeb.

okr. š. sv. Na enorazredni ljudski šoli v Bavti Vasi učiteljska služba s 450 gld. letne plače, s 30 gld. opravilne doklade in s prostim stanovanjem. Prosilci naj svoje prošnje postavnim potom vlagajo do 18. novembra t. l. pri tukajšnjem uradu.

C. kr. okrajni šolski svet v Novem Mestu v 30. dan oktobra 1889. l.

Št. 944

okr. š. sv. Na enorazrednici v Preloki razpisuje se služba učitelja in voditelja z letno plačo 450 gld., s 30 gld. doklade in s prostim stanovanjem v stalno ali začasno nameščenje. Prošnje naj se vlagajo do 25. novembra t. l. pri c. kr. okr. šolskem svetu v Črnomlju.

C. kr. okrajni šolski svet v Črnomlju dne 2. novembra 1889. l.

Št. 1022

okr. š. sv. Učiteljska služba na enorazrednici v Olševk-u z letno plačo 400 gld., opravilno priklado 30 gld. in s stanovanjem se stalno ali začasno oddaja. Prošnje naj se vlagajo do 25. novembra t. l. pri podpisanim okrajnem šolskem svetu.

C. kr. okrajni šolski svet v Kranji dne 21. oktobra 1889. l.

Št. 1017

okr. š. sv. Na novo ustanovljeni enorazredni ljudski šoli pri sv. Ani nad Trzičem na Gorenjskem učiteljska služba s 400 gld. letne plače, s 30 gld. opravilne doklade in stanovanjem — zdaj samo z eno sobo, s kuhinjo, čumnat. Prošnje do 20. novembra t. l. pri podpisanim uradu.

C. kr. šolski svet v Kranji v 28. dan oktobra 1889. l.

Za darilo sv. Miklavža!

VIJOLICE

dobé se v **J. R. Milic-evi** tiskarni in vsaki knjigarni. Cena elegantno vezanemu izvodu 1 gld. 60 kr., brošuranemu izvodu 1 gld. 10 kr.